

Székelypetki amerikás kivándorlódal

Az amerikai dal, amerikai népdal, kivándorlódal, kivándorlóének népi líránknak a rabénekek, kesergők és bujdosódalok mellett kevésbé ismert, egyik újabb kori műfaja. Olyan dalok ezek, amelyeknek témája a kivándorlás. A magyar nemzet tragikus történelme folyamán többször is került olyan helyzetbe, hogy tagjai szülőföldjük elhagyására, kivándorlásra kényszerültek. Például az 1848-as forradalom és szabadságharc bukása után. Vagy az 1880-as évektől az első világháborúig, aztán Trianon után és az 1930-as években is, amikor politikai, gazdasági, megélhetési okokból több millióan hagyták el a magyar területeket. Az Amerikai Egyesült Államok mellett még Kanada, Dél-Amerikából Brazília, Paraguay és Argentína volt a végcél, ahol ma is népes magyar emigrációs közösségek élnek. A kivándorlók egy része nem szándékozott örökre elhagyni hazáját, szülőföldjét, csak a jobb kereseti lehetőség vezette őket, hogy majd hazatérve, a kint megtakarított pénz segítségével, jobb, emberibb módon éljenek. Ezek közé tartozott a székelypetki Kerekes Bíró (Selét) Lajos is, aki több év dél-amerikai, argentinai tartózkodás után tért haza, és itthon, szerettei között élte le az életét, hamvai is hazai földben pihennek. Tőle gyűjtöttük az 1980-as években azt a dalt, amelyet saját bevallása szerint sokszor énekelt a nagy idegenségben, családjától távol. „Ezt fúttam Amerikában, ott laktam egy helyt, s kiállottam így az ajtóba, s elkezdtem.” – mondta, amikor magnóra énekelt az Argentínából hozott éneket. Az utazás viszonyosságairól, a honvágyról szól ez a dal, amely Petken több változatban él. A férfiak körében kocsmai énekként is közkedvelt. A dalt az Amerikát megjárt, „amerikás” székelytől gyűjtött változatban közöljük.

Este kezdtem a tengeren utazni

Énekelt: Kerekes Bíró (Selét) Lajos 85 éves, Petek, 1984.
Gyűjtötte: Lőrincz Ilona, Lőrincz József.
Lejegyezte és a kottaképet készítette:
Csathó Kunigunda Júlia

Parlando ♩ = 90

Es - te kezd - tem a ten - ge - ren u - taz - ni,
Kezd - tek ve - lem a hul - lá - mok har - col - ni,
I - mád - koz - tam szép cse - de - sen ma - gam - ba,
Én is - te - nem, se - gits szü - lő ha - zám - ba.
var. 1. sor a 2.-3. szak.
Ar - gen - ti - na né - kem nem szü - lő - ha - zám,

Este kezdtem a tengeren utazni

Este kezdtem a tengeren utazni,
Kezdték velem a hullámok harcolni.
Imádkoztam szép csendesen magamba,
Én istenem, segíts szülőházamba.

Argentína nékem nem szülőházam,
Nem volt benne soha egy boldog óráim.
Ha búsultam, a gebrács bor vigasztalt,
Spanyol kislány két pesóért betakart.

Argentína nékem nem szülőházam.
Nem volt benne soha egy boldog óráim.
Székelypetek, Székelypetek a hazám,
Ott szült engem örökre az édesanyám.

Énekelt: Kerekes Bíró (Selét) Lajos, 85 éves, Petek, 1984.
Gyűjtöttek: Lőrincz Ilona és Lőrincz József.

A változatok nem térnek el nagyon egymástól, főleg a szakaszok sorrendjében különböznek. De új elemet is tartalmaznak. Mint például a Bíró Laci Pálné Kerekes Vilma 64 éves, szintén peteki lakostól ugyanakkor gyűjtött variáns:

Mikor engem kilenc orvos vizitált,
Azt kérdezték, hogy „Hol születted, te betyár?”
Azt feleltem, Székelypetek a hazám,
Ott nevelt fel az én jó édesanyám.

Azt feleltem, Erdélyország a hazám,
Abban sirat az én jó édesanyám.

Az első két sor sok népballadában is megtalálható, de itt tökéletesen illeszkednek formailag és tartalmilag is az új környezetben a lírai szöveghez.

Talán a legszebb, a legcsiszoltabb változat mégiscsak a következő:

Este kezdtem a tengeren utazni,
Kezdték engem a hullámok ringatni.
Azt gondoltam szép csendesen magamba,
Én istenem, segíts szülőházamba.

Argentína nekem nem szülőházam,
Nincsen nekem benne egy boldog óráim,
Ha búsulok, a piros bor vigasztal,
Spanyol kislány két pesóért betakar.

Argentína nekem nem szülőházam.
Nincsen nekem benne egy boldog óráim.
Erdélyország, Petek község a hazám,
Ott nevelt fel engem az édesanyám.

Énekelt: Bíró János Pálné Józsi Margit, 57 éves, Petek, 1984.
Gyűjtöttek: Lőrincz Ilona és Lőrincz József.

Petek

A faluban az *Argentína* címmel ismert dalt sokan szeretik. Az idegenség érzésével szemben a honvágy, az önzonosság megfogalmazása teszi közkedvelté. A három változat jól példázza a variánsok születésének jelenségét. Sőt, utógyűjtéssel, 2012 adventjében még egy példányát fedeztük fel ennek az éneknek. Az adatközlő a 84 éves Kelemen Albertné Kerekes Anna jásfalvi lakos volt, a fent közölt variánst éneklő Kerekes Lajos testvérének, Kerekes Dénesnek a lánya, aki Jásfalvába ment férjhez. Anna néni 1928-ban született, kétéves volt, amikor az édesapja és annak testvére elmentek Argentínába szerencsét próbálni, és már iskolás volt, amikor hazajöttek. 1930-tól kezdve hozzávetőleg öt évig voltak oda. Az édesanyja az alatt Bukarestben szolgált, a nénye nevelte őket. „A szegénység vitte a férfiakat a nagy idegenbe szerencsét próbálni” – mondja. „De édesapám sokat mesélt az ottani életről, kalandjairól, én is szívesen elmentem volna oda. [...] Ezt az éneköt is ők találták ki.” Anna néni, saját szóhasználata szerint, „betyár leánka volt”, mozgékony, talpraesett, jó énekes-táncos, jó szereplő a színdarabokban. Sok balladát tudott, hisz gyermekkorában, a fonóban („kórusban”) és különböző munkalkalmakkal sokat énekeltek. Sajnos, az öregkori memóriaromlás miatt csak részletekre, töredékekre emlékezik a körülbelül húsz balladából. Énekel a Kőműves Kelemenéből, a Gazdag feleséget és a Szabó Vilmit szinte hibátlanul fújja. Az Argentínát is kissé összezavarva, de ilyen szép sorvariánsokkal énekelte: „Erdélyország, Székelypetek a hazám”, „Én istenem, segíts szülőfalumba”.

Anna nénitől értékes információkat kaptunk arról a közegekről, amelyben hajdan, ifjúkorában virágzott a népdal- és balladaéneklés. Megtudtuk, hogy Petken az 1930-as, 40-es években erős fiatalság volt, állandóan jártak kalákába, tollufosztani, kukoricát fosztani, s akkor örökké énekeltek. Együtt szórakoztak, kártyáztak is. Délre főtt törökbúza, zsíroskenyér, pityóka volt káposztalével, esetleg tészta. Este kórus, azaz fonó. Kivettek egy üres házat, ott gyűltek össze. Jöttek a legények is. Füttyel hívták egymást. Ment a marosszéki, és más táncok. „Annyit táncoltam, hogy elkopott a cipőm, fából talpalták újra, hogy bírja. A népdal, a ballada volt nagy divat akkoriban. Nagy Etelkával voltunk barátnésok. Még most is él. Molnár Andrásnak a felesége, a víz mellett.” – fejezi be. Vajon mire emlékszik még Molnárné Nagy Etelka? Nemsokára meglátogatjuk őt is Petken, a patak mellett a második házban, balra.

Az Argentína, ahogy ezt a Petken közismert dalt nevezzik, a kivándorlódalok tipikus változata. A szakaszok rím-

képlete: aabb. A rímek páros rímek. Tizenegyes sorainak ritmusképlete: 4/4/3. Zeneileg az új stílusú népdalokhoz tartozik. Anna néni szerint az édesapjáiék találták ki, de ez kétséges. Habár kevés kivándorlódal, s azoknak kevés variánsa ismeretes, sok keresés után sikerült egy, a petkihez hasonlókat találunk. Íme:

Amerika nekem nem szülőházam;
Nincsen benne se víg napom, se óráim;
Búval élem, búval töltöm világom,
Senki se látja szomorúságom.
Fiumében ültem fel a hajóra,
Visszanéztem széles Magyarországra.
Áldott legyen Magyarország örökre,
A sok magyar boldog lehessen benne!
Mikor kezdtem a gőzhajón utazni,
Kezdett velem a gőzhajó játszani;
Én meg csak úgy sóhajtoztam magamba:
– Én istenem, segíts vándorlásomban!
Piros rózsa virágzik a hegytetőn;
Árva vagyok, elhagyott a szeretőm.
Hej, de sokat fáradoztam utána,
Mégis ki vagyok a szívéből zárva.
Fényes csillag, hej, de régen vándorol!
– Nem láttad-e a babámat valahol?
– Láttam biz én Észak-Amerikába;
Rásütött a fényes csillag sugára.

A népköltészet nem ismeri a művészi lopás, a plágium fogalmát. Ezt a Heves megyében, Átányon gyűjtött darabot azért érdemes megismernünk, hogy a dalok vándorlásának és a variánsteremtésnek a jelenségét, folyamatát jobban megértsük.

A folklór törvényei szerint igaz, hogy az Anna néni édesapjáiék találták ki és hozták haza ezt a szomorú dalt, variánst, amely az otthontalanság, hazátlanság, szeretethiány, honvágy érzését ilyen szépen megfogalmazta. Az *Argentína* egyedi és ritka példája a kivándorlódaloknak. Vajon milyen értékekkel gazdagítják majd szülőföldjüket, szűkebb hazájukat hazatérésükkor a mai kivándorlók? A napjainkban kibontakozó, minden időknél nagyobb arányú magyar kivándorláš hullám vajon kigyöngyöz-e magából ehhez hasonló szenvedésmetaforákat?

Lőrincz Ilona, Lőrincz József